

راهکارهای اخلاق محوری در تقویت خانواده مهدوی

ویژه: جشنواره علامه حلی

پژوهشگر:

رقیه جعفرپور

زمستان ۱۳۹۵

چکیده

نوشتار حاضر در صدد است تا مسأله‌ی تقویت خانواده‌ی مهدوی را از حیث اخلاق‌محوری بررسی کند و در این راستا راهکارهایی ارائه کند؛ چرا که خانواده‌ی مهدوی خانواده‌ای آرمانی است که علاوه بر داشتن ویژگی‌های اخلاقی، به دو موضوع خدامحوری و امام‌محوری توجه ویژه دارد و در حقیقت خانواده‌ای خدامحور، امام‌محور و اخلاق‌محور می‌باشد و به این سوال پاسخ داده است که راهکارهای تقویت خانواده‌ی مهدوی چیست؟ تا با ارائه‌ی راهکارهای مناسب بتواند آفات و آسیب‌های اعتقادی و اخلاقی در دل خانواده‌ها را در دوره‌ی آخرالزمان ریشه کن نماید تا نسلی سالم معنویت‌خواه و جویای اصلاح جهانی را تربیت و به سپاه امام عصر (علیه السلام) تقدیم کند. این تحقیق گویای آن است که خانواده‌های محترم به کارگیری راهکارهای برگرفته از آیات وحی الهی و روایات ائمه‌ی معصومین (علیهم السلام) و کتب مربوطه می‌توانند خانواده‌ای مهدوی‌باور و مهدی‌باور را تشکیل دهند و به عال‌ترین درجه از حیث اعتقادات و اخلاق دست یابند.

کلید واژه: خانه، خانواده، مهدویت، تربیت، زمینه سازی و راهکار

در فرهنگ دینی خانه و خانواده، هسته‌ی مرکزی اجتماع و مهم‌ترین پایگاه تربیت و از مهم‌ترین نهادهای انسان‌سازی به شمار می‌رود. که نقش آن در صالح‌سازی، سالم‌سازی، مصلح‌پروری و شرف‌فضیلت‌ها بسیار مهم است. از جمله رسالتهای دینی ما، ضمن مراقبت از خود و خودسازی و اصلاح فردی، توجه به کانون خانواده، استحکام بخشی و اصلاح‌گری نسبت به آن است، تا با تقویت آن خود و خانواده‌ی خویش را برای درک حرکت جهانی مهدوی آماده سازیم. خانواده مهدوی، خانواده آرمانی است که علاوه برداشتن ویژگیهای خدامحوری و امام‌محوری به اخلاق محوری توجه ویژه دارد و در واقع خانواده‌ای خدامحور، امام‌محور و اخلاق‌محور می‌باشد که همان استمرار ولایت الهی، ولایت نبوی، ولایت علوی است؛ از آنجاکه بحث پیرامون مهدویت منطبق بر نیازهای تربیتی یک خانواده در عصر حاضر می‌باشد؛ لذا حرکت در جهت تشکیل و تقویت خانواده‌های مهدوی و تبدیل خانه‌ها به کانون تربیت محبان اهل بیت (علیهم‌السلام) در برابر هجوم همه‌جانبه‌ی فرهنگی دشمن، و زمینه‌سازی برای ظهور حضرت مهدی (علیه‌السلام) امری لازم و بسیار مهم می‌باشد و خانواده‌ها برای تحقق بخشیدن به این هدف بزرگ، لازم است سه گام اساسی خدامحوری، امام‌محوری، اخلاق‌محوری را دنبال و تقویت نمایند. در این نوشتار مباحث تقویت خانواده مهدوی به شیوه کتابخانه‌ای و تحلیلی و براساس اخلاق محوری تنظیم و ارائه گردیده است تا به این سوال پاسخ دهد که راهکار تقویت خانواده مهدوی بر اساس اخلاق محوری چیست؟ در این تحقیق سعی شده است که راهکارهای مربوط به هر بحث به صورت محتوایی مورد تحلیل محتوایی قرار گیرند. و روش تحقیق، کتابخانه‌ای است.

۱- راهکارهای اعتقادی

تقویت اخلاقی به معنای پرورش ملکات فاضله‌ی انسانی و تقویت روحیه‌ی بندگی، اعتقادی، ایمانی و ارزش‌گرایی در شخص است، از آن‌جا که تنها راه قرار گرفتن در مسیر عبودیت و بندگی تقوای الهی بیان شده است، خانواده‌ی مهدوی نیز باید در حد اعلای اعتقادات راسخ و عبودیت و بندگی قرار بگیرد و با ورع و تقوا و اخلاق الهی بتواند خود را به حضرت مهدی (علیه السلام) نزدیک کند بنابراین در ادامه به بررسی محتوایی راهکارهای تقویت اعتقادی اخلاق‌محوری پرداخته می‌شود:

۱- شناخت و آگاهی نسبت به اخلاقیات

اخلاق و توجه به اخلاق از اهمیت ویژه‌ای در دین شریف اسلام برخوردار است که در کنار عقاید، احکام، یکی از ارکان سه-گانه اسلام به شمار می‌رود^۱ و به اندازه‌ای اهمیت دارد که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) اصلی‌ترین هدف خویش را کامل کردن مکارم و خوبی‌های اخلاق معرفی کردند: «**رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم): إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ (حُسْنُ الْأَخْلَاقِ)**»^۲ «قطعا من برای تمام کردن مکارم اخلاق (خوبی‌های اخلاق) برانگیخته شدم.»

شناخت و آگاهی نسبت به اخلاقیات و تلاش شبانه‌روزی برای زینت پیدا کردن به نیکی‌ها و فضایل اخلاقی از رسالت‌های عظیم برای ورود به عرصه‌ی مهدی‌یآوری است.^۳

فاصله‌ی ما با مهدی موعود بیش از هر چیز فاصله‌ی معرفتی، اخلاقی و معنوی است و برای نزدیکی به ساحت آن حضرت و وارد شدن در شمار مهدی‌یاوران بیش از هر چیز به ایجاد تناسب اخلاقی در وجود خود با آن یگانه اخلاق نیازمندیم؛^۴ بی-عفتی، بی‌ایمانی، بی‌عدالتی و غیره از جمله اموری است که سراسر دنیای قبل از ظهور را فرا گرفته و بشریت را در گرداب خویش غرق می‌نماید و فقط آنان نجات پیدا می‌کنند که با الهام از دستورات الهی و معنوی دین اسلام، خود را برای احیای

۱. جلال الدین، مجتبی، علم اخلاق اسلامی، ص ۱۵.

۱. متقی، هندی، کنز العمال، همان کتاب، ص ۵۲۱۷-۵۲۱۸.

۲. مرتضی، آقاهرانی، همان کتاب، ص ۲۳۵.

۳. همان، ص ۲۳۵-۲۳۶.

دین در رکاب حضرت مهدی (علیه السلام) آماده می‌سازند.^۵ تقوا، عفت و صالح بودن و با صبر و شکیبایی منتظر فرج بودن از جمله دستورات دین مبین اسلام است که امام صادق (علیه السلام) در این راستا می‌فرماید:

«مِنْ دِينِ الْأَئِمَّةِ الْوَرَعُ وَالْعِفَّةُ وَالصَّلَاحُ وَالْإِنْتِظَارُ الْفَرَجَ بِالصَّبْرِ»^۶

«از دین ائمه است تقوا، عفت، صالح بودن و انتظار فرج با صبر و شکیبایی.»

بنابراین رعایت تقوا، عفت، انجان عمل صالح است که انسان را در مسیر هدایت نگه می‌دارد و زمینه پیوند با ایشان را ایجاد می‌نماید.

۱-۲. توجه به خویش جهت تزکیه و رشد معنوی و الهی

خداوند متعال در قرآن کریم هدف از بعثت پیامبران (صلوات الله علیهم) را تعلیم دادن سه چیز معرفی می‌کند و می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ»^۷ «وست خدایی که در میان مردم امی پیامبری را فرستاد تا آیات خدا را برای آنها تلاوت کند و آنها را تزکیه نفس نماید و کتاب و حکمت آموزد.» بنابراین توجه به خویشتن و تزکیه روح و نفس از صفات و اخلاق رذیله‌ای که از اعمال و صفات شیطان است و باعث خروج انسان از صراط مستقیم و دور شدن از رحمت الهی و بدبختی در دنیا و آخرت می‌شوند در اعتقاد به اخلاق محوری بسیار حائز اهمیت است.^۸ تزکیه نفس است که انسان را رستگار و سعادتمند می‌گرداند قرآن کریم صراحتاً انسان را به آن دعوت می‌کند و می‌فرماید: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى»^۹ «حقاً که پیروزی و رستگاری یافت آن کسی که تزکیه نفس کرد.»

۴. علی اصغر، کیانی، همان کتاب، ص ۱۱۵.
۵. محدث، نوری، مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۴۷۴.
۱. سوره جمعه، (۶۲)، آیه ۲.
۲. مجد، یوسفی، تزکیه نفس رمز ظهور، ص ۴۳.
۳. سوره اعلی، (۸۷)، آیه ۱۴.

۱-قرآن

۲-نهج البلاغ

۳-مجتبوی، جلالالدین، علم اخلاق اسلامی، قم، چاپ سوم، نشر حاجر، ۱۳۸۳.

۴- هندی، متقی، کنز الاعمال، چاپ چهارم، بیروت: الرسالة، ۱۴۰۴

۵-آفاتهرانی، مرتضی، خانواده و تربیت مهدوی، (محمد باقر، حیدری

کاشانی)، چاپ هفتم، کتاب یوسف، ۱۳۹۲.

۶-کیانی، علی اصغر، تربیت نسل منتظر، قم: خاکریز، ۱۳۸۸.

۷-نوری، محدث، مستدرک الوسائل، جلد ۴، بی جا: موسسه آلبیت، (بی تا).

۸-یوسفی، محمد، تزکیه نفس رمز ظهور، چاپ دوم، قم، خورشیدهدایت، ۱۳۸۹.

۹-حلی، ابن فهد، عدةالداعی، چاپ دوم، بی جا دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۹۶ ه ق.

۱۰-انصاریان، حسین، زیبایی های اخلاق، چاپ چهارم، قم: دارالعرفان،

پاییز ۱۳۸۸،

۱۱-مظلومی، رجبعلی، تربیت معانی انسان، تربیت از دیدگاه ائمه

اطهار (علیه السلام)، چاپ چهارم، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، بهار ۱۳۸۴.

۱۲- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، جلد ۵۲، چاپ دوم، بیروت: موسسه الوفا، ۱۴۰۳ ق.

۱۳-مصباح یزدی، محمدتقی، انسان سازی در قرآن، چاپ سو قم: انتشارات

آموزش و پرورش امام خمینی (رحمة الله)، ۱۳۹۰.

۱۴- نصری، عبدالله، انسان از دیدگاه اسلام، چاپ هفتم، تهران،

انتشارات پیام نور، ۱۳۸۲.

۱۵- موسوی اصفهانی، سید محمد تقی، مکیال المکارم فی الفوائد

الدعاء القائم (علیه السلام)، (ترجمه سید محمد حائری قزوینی)،

چاپ دوم، تهران: دفتر تحقیقات و انتشارات بدر، ۱۴۱۲ ه ق.

۱۶- کارگر، رحیم، مهدویت پیش از ظهور، چاپ دوم، قم: دفتر نشر

معارف، اول تابستان ۱۳۸۷.

۱۷- خمینی، روح الله، صحیفه ی نور، جلد ۷، موسسه تنظیم و نشر آثار امام

خمینی (رحمه الله)، تهران، ۱۳۶۱.

۱۸- شجاعی، محمد، آشتی با امام زمان (عجل الله تعالی فرجه

الشریف)، چاپ سیزدهم، تهران: محیی، ۱۳۹۱.

۱۹- قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، (ترجمه الهی قمشه ای)، چاپ

ششم، اصفهان ثامن الائمه، ۱۳۹۱.

۲۰- صادق کوهستانی، عطیه، خصائص المهدی، چاپ اول، قم، نسیم

حیات، ۱۳۸۶.

۲۱- مفید، محمد ابن محمد، الارشاد فی معرفه حجج الله، ترجمه. هاشم،

ری محلاتی، جلد ۲، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹.

۲۲- سعیدی، احمد، نشانه‌هایی از مهدی (علیه السلام)، چاپ دوم، قم: انتشارات مسجد مقدس جمکران، تابستان ۱۳۸۷.

۲۳- قرائتی، محسن، گناه‌شناسی، چاپ نهم، تهران: مرکز فرهنگی درس

هایی از قرآن، ۱۳۸۷.

۲۴- صمدی، علی اکبر، آثار گناه در زندگی و راه جبران، چاپ

دوم، (بی‌جا)، انتشارات مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶.

۲۵- مصباح یزدی، محمد تقی، آئین پرواز، چاپ دوم، (بی‌جا)،

موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمه الله)، ۱۳۸۵.

۲۶- طبرسی، احمد ابن ابی علی، الاحتجاج، جلد ۲، چاپ اول،

قم، انتشارات دار النعمان، (بی‌تا).

۲۷- قلندری بردسیری، حمید، آخرین امام (علیه السلام)، چاپ

هفتم، قم، نشر فرا گفت، ۱۳۸۹.

۲۸- اسمائیلی یزدی، عباس، فرهنگ صفات بایدها و نبایدهای

اخلاقی، چاپ اول، قم، انتشارات دلیل ما، زمستان، ۱۳۹۰.

۲۹- بالادستیان، محمد امین، محمد مهدی، حائری پور، مهدی،

یوسفیان، نگین آفرینش، جلد اول، چاپ ۴۴، قم، بنیاد فرهنگی

مهدی موعود، ۱۳۹۱.

۳۰- ابی ذر نراقی، محمد مهدی، جلد اول، چاپ چهارم، جامع

السعادات، بیروت، علمی، (بی تا).

۳۱- طبرسی نوری، میرزا، نجم الثاقب، باب دوازدهم، قم،

صدر، ۱۴۱۲،

۳۲- تونه‌ای، مجتبی، موعودنامه (فرهنگ الفبای مهدویت)، چاپ

۲۹، قم، مشهور، ۱۳۹۱.

۳۳- محدثی، جواد، بر کرانه‌ی شرح چهل حدیث امام خمینی (رحمه

الله)، چاپ چهارم، قم: نشر هاجر، ۱۳۹۳.

۳۴- حرانی، ابن شعبه، تحت العقول عن آل رسول (صلی الله

علیه و آلیه و سلم)، قم: قمری، ۱۴۰۴.

۳۵- اشتیاردی، مهدی، آموزه‌های اخلاقی و رفتاری امامان ش (علیه

السلام)، چاپ هشتم، قم، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۳.

۳۶- پور نصیر، مهدی، مثل‌های حکیمانه از پیامبر اعظم (علیه

السلام)، چاپ دوم، قم، انتشارات کوثر کویر، زمستان ۱۳۸۹.

۳۷- جواد عاملی، عبدالله، ادب فنای مقربان، جلد ۱، اسرای قم، ۱۳۸۲

۳۸- قلندری بردسیری، حمید، آخرین امام (علیه السلام)، چاپ

هفتم، قم، نشر فرا گفت، ۱۳۸۹.

۳۹-الصفار القمی، محمدابن حسن ابن فروخ، صائر الدرجات،

جلد ۱۰، تبریز، حاج محمود ریسمان چی، ۱۳۸۰.

۴۰- کیانی، علی اصغر، تربیت نسل منتظر، قم: خاکریز، ۱۳۸۸.